LIMITELE TEORIEI ȘI VARIAȚIEI LINGVISTICE: CAZUL LIMBII ROMÂNE

ADAM LEDGEWAY[1]

Universitatea din Cambridge

THE LIMITS OF LINGUISTIC THEORY AND VARIATION:
THE CASE OF ROMANIAN

Abstract

Drawing on Romanian examples, this article explores, in a manner which is accessible to both general scholars of the Romance languages and linguists, how the richly documented diachronic and synchronic variation exhibited by Romanian offers a wealth of linguistic data (often of a typologically exotic nature) of interest not just to comparative Romance linguists, but also to general linguists. This perennially fertile and still under-utilized testing ground will be shown to have a central role to play in challenging linguistic orthodoxies and shaping and informing new ideas and perspectives about language change, structure and variation, and should therefore be at the forefront of linguistic research and accessible to the wider linguistic community. At the same time, the discussion will also highlight how a familiarity with current key ideas and assumptions in theoretical linguistics has a significant role to play in understanding the structures and patterns of Romanian.

Keywords: *linguistic theory & variation, Romanian, parameters, wh-movement, finitness, argument marking, auxiliary selection, left periphery, raising, control, clitic placement*

1. Introducere

Precum a demonstrat bogata producție științifică a lingviștilor români în cursul secolului trecut și al secolului actual, limba română are un rol foarte important de jucat în cercetarea fundamentală, nu doar în domeniul lingvisticii teoretice, ci și în domeniul istoriei limbilor romanice. Totuși, dincolo de frontierele

[1] **Adam Ledgeway** este profesor de lingvistică italiană și romanică la Universitatea din Cambridge, unde ocupă funcția de decan al Facultății de Limbi Moderne și Medievale, și este membru al Colegiului Downing din Cambridge. Cercetările sale se concentrează pe diferite domenii lingvistice și includ numeroase contribuții în studiul latinei, al istoriei comparative a morfosintaxei limbilor romanice, al dialectelor italienești, al sintaxei limbii române, precum și al morfosintaxei dialectelor grecești din Italia de sud; e-mail: anl21@cam.ac.uk.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

României nu se înțelege suficient importanța românei (cf. Ionescu-Ruxăndoiu 1999), o observație pe care ne-o amintește răposatul profesor Alf Lombard, ilustru lingvist și fin cunoscător al limbii și culturii române, când acum 40 de ani remarca:

> 'l'étude du roumain hors de ses frontières n'en est encore qu'à ses débuts, ou presque. Ce n'est que très lentement que, dans le monde, on prend conscience de la grande importance de cette langue. Cette importance – il faut encore, hélas, insister sur ce point – est scientifique, pratique et littéraire à la fois : sans cette langue, on ne saurait se faire une idée tant soit peu complète de ce qu'est devenu de nos jours le latin, sans elle on ne peut communiquer librement avec la plus grande nation du Sud-Est européen, sans elle on se prive de tout contact direct avec une des grande littératures de l'Europe actuelle' (Lombard 1974: VI).

Deși în decursul ultimilor 40 de ani trebuie recunoscute anumite progrese în domeniul studiului științific al limbii române în afara granițelor României, mai ales mulțumită eforturilor și publicațiilor lingviștilor români care au atras atenția asupra a numeroase descoperiri lingvistice importante prin studiile lor detaliate și sistematice despre limba română[2], cuvintele lingvistului franco-suedez rămân, din păcate, într-o mare măsură încă valabile astăzi. Într-adevăr, lingviștii pot învăța încă foarte mult prin studiul limbii române, ale cărei dovezi lingvistice și a cărei însemnătate se neglijează prea mult în afara României (cf. Maiden 2010).

Prin urmare, în articolul de față îmi propun să evidențiez faptul că variația lingvistică manifestată de limba română oferă o multitudine de date, mărturii ale unei naturi tipologic exotice, de mare interes nu doar pentru romaniști, ci și pentru specialiștii în domeniul lingvisticii teoretice. Printre altele, acest teren de încercări mereu fertil și încă insuficient exploatat are potențialul să pună în discuție idei lingvistice convenționale și să influențeze perspective noi privitoare la schimbarea, structura și variația lingvistică. În același timp, o familiaritate cu ideile și cu ipotezele-cheie adoptate în cadrul lingvisticii teoretice are un rol semnificativ de jucat în înțelegerea structurilor și a modelelor distribuționale care caracterizează limba română. Așadar, reducând detaliile tehnice la un minimum absolut, în discuția ce urmează voi demonstra și sublinia contribuția românei la teoria sintactică modernă prin examinarea câtorva exemple reprezentative care arată nenumăratele avantaje reciproce ale alăturării dintre datele românești și teoria lingvistică.

1.1. Parametri

Unul dintre domeniile în care cercetările lingvistice au cunoscut un succes mare privește investigația parametrilor, adică dimensiunile după care limbile pot varia. În special, variația lingvistică nu este deloc liberă, ci se

[2] În privința aceasta ne limităm să amintim aici recentele lucrări monumentale coordonate de Dobrovie-Sorin/Giurgea (2013) și de Pană Dindelegan (2013; 2016).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

dovedește a fi supusă anumitor condiții și opțiuni structurale care specifică și fixează posibilele limite ale tututor limbilor naturale. Ca să citățm numai un exemplu, este știut că există o distincție fundamentală, pe de o parte, între limbile în care elementele interogative trebuie deplasate în poziție frontală, precum în limbile romanice (1a-b) și, pe de altă parte, limbi cum este chineza (1c), în care elementele interogative rămân în poziția de bază (cf. Cheng 1997).

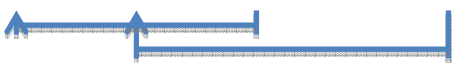
1. a. ***Cine*** *crede Ion că* ~~*cine*~~ *a cumpărăt cărțile?*
   b. *¿**Quíen** cree Juan que* ~~*quién*~~ *ha comprado los libros?* (sp.)

   c. _____*Ion xiangzin* ***shei*** *mai-le shu?* (ch.)
   Ion crede cine cumpăr-ASP carte

Totuși, dacă examinăm limbile caracterizate de deplasarea elementelor interogative în poziție frontală, observăm și o opțiune suplimentară, întrucât găsim limbi precum cele slave (2a), care permit interogativizarea multiplă (cf. Bošković 2002) și limbi ca varietățile romanice (2b), în care interogativizarea multiplă pare exclusă. Cu toate acestea, situația romanică este mai complicată decât se presupune în mod tradițional, din moment ce, spre deosebire de celelalte limbi romanice, și româna (2c) permite interogativizarea multiplă (Rudin 1988).

2. a. ***Kto*** ***čto*** ~~*kto*~~ *kupil* ~~*čto*~~*?* (ru.)
   b. *¿**Quien*** *(*__qué__)* ~~*quién*~~ *compró* ***qué****?* (sp.)
   c. ***Cine*** ***ce*** ~~*cine*~~ *cumpără* ~~*ce*~~*?*

În consecință, sub acest aspect, comportamentul românei este aparent la fel ca al limbilor slave, doar că la o privire mai atentă se observă că româna se diferențează de acestea prin efectele de superioritate (Gheorghe 2013a). În mod deosebit, în contrast cu cele mai multe limbi slave, în care ordinea constituenților interogativi antepuși se dovedește liberă (cf. 2a, 3a), în română interogativizarea multiplă arată o sensibilitate la ordinea constituenților, conform căreia subiectul trebuie să preceadă obiectul (3b) și, la rândul lor, argumentele trebuie să preceadă adjuncții (3c).

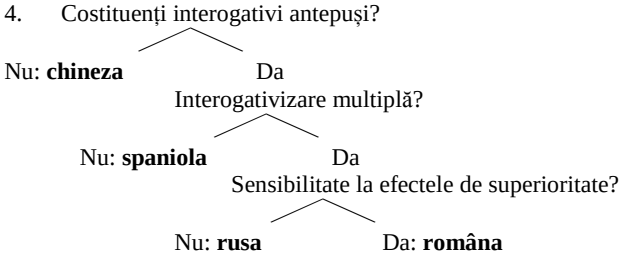
3. a. ***Čto*** ***kto*** ~~*kto*~~ *kupil* ~~*čto*~~*?* (ru.)
   b. ***Ce*** ***cine*** ~~*cine*~~ *cumpără* ~~*ce*~~*?*
   c. ***Cine când*** */* ****Când cine*** *a plătit-o?*

În concluzie, se înțelege de la sine că româna reprezintă o limbă-cheie pentru studiul parametrilor pe baza eventualei deplasări a constituenților interogativi, deoarece în mod excepțional româna prezintă un amestec de opțiuni romanice și neromanice. Comparând astfel româna nu numai cu celelalte limbi romanice, dar și cu limbile slave, putem descoperi, izola și analiza natura opțiunilor structurale

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

implicate în formarea propozițiilor interogative parțiale și organizarea ierarhică internă a acestor opțiuni. De pildă, limitând detaliile la minimul necesar, putem oferi o caracterizare structurală formală a variației referitoare la interogativizarea parțială pe care tocmai am observat-o recurgând la ierarhiile parametrice ca (4), după ideile dezvoltate de echipa *ReCoS* din Cambridge[3].

4. Costituenți interogativi antepuși?

Concepută astfel, variația parametrică permite o interpretare scalară, în funcție de ierarhiile parametrice de tipul celei din (4). Parametrii care reprezintă opțiunile cele mai simple și cel mai puțin marcate se situează în vârful ierarhiei, dar, pe masură ce se coboară, variația devine din ce în ce mai microparametrică și, în același timp, mai restrânsă, întrucât alegerile se limitează la o subclasă de contexte tot mai restrânsă. În acest cadru, efectul progresiv, în cascadă, produs de opțiunile prezentate în (4) evidențiază faptul că variația legată de formarea propozițiilor interogative nu este uniformă, ci este caracterizată de diferite grade de variație superficială, conform condițiilor din ce în ce mai marcate care însoțesc opțiunile parametrice disponibile pe măsură ce se coboară de-a lungul ierarhiei.

Așadar, opțiunea cea mai simplă și cel mai puțin restrânsă se exemplifică prin chineză, unde constituenții interogativi pur și simplu rămân în pozițiile lor de bază. Imaginea în oglindă a chinezei sunt toate celelalte limbi în care costituenții interogativi sunt supuși deplasării în poziție frontală. Totuși, printre limbile caracterizate de o atare opțiune trebuie să recunoaștem cel puțin încă alte două subclase, adică limbi precum spaniola și cele mai multe limbi romanice, în care maximum un constituent poate fi antepus, și limbi ca rusa, care permit interogativizarea multiplă. Între aceste două opțiuni, a doua este indubitabil cel mai puțin marcată, din moment ce efectele parametrului sunt uniforme și mai puțin complicate, întrucât 'regula' privește toți constituenții interogativi fără excepție. Din acest punct de vedere, limbile precum chineza, pe de o parte, și limbile slave, pe de altă parte, constituie opțiuni mai simple și comparativ nemarcate prin faptul că, în varietățile acestea, constituenții interogativi sau rămân toți sistematic *in situ*, sau, dimpotrivă, se deplasează toți în poziție frontală.

[3] Publicații recente de echipa *ReCoS* (http://recos-dtal.mml.cam.ac.uk/) includ Biberauer/Holmberg/Roberts/Sheehan (2012), Biberauer/Roberts (2012; sub tipar), Roberts (2012). Cf. și Ledgeway (2013; 2015a; sub tipar).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Însă, precum am văzut, în interiorul subclasei de limbi specificate pozitiv pentru interogativizarea multiplă, se observă o distincție ulterioară care introduce o restricție suplimentară relativă la ordinea liniară a constituenților antepuși. Pe când ordinea constituenților este în linii mari liberă în limbile slave precum rusa, în mod semnificativ ordinea este condiționată în română, unde constituenții interogativi manifestă o sensibilitate însemnată la efectele de superioritate.

1.2. Universalii lingvistice

Altă contribuție importantă a românei privește universaliile lingvistice, adică principiile Gramaticii Universale, despre care cercetările pe baza unei largi varietăți de limbi au demonstrat că aparent caracterizează facultatea limbajului. Cu toate acestea, o examinare a dovezilor lingvistice ale românei subliniază în multe cazuri cum presupuse universalii se pot dovedi ireale și sunt ușor de contrazis pe baza limbii române. De pildă, conform ideilor convenționale atât ale gramaticii tradiționale, cât și ale sintaxei generative, categoria finit/ finitudinea ar consta numai într-o opoziție binară (cf. Chomsky 1980; 1981; Koopman/Sportiche 1991). De aceea, pe baza limbilor ca engleza și franceza, flexiunea ar cunoaște doar cele două specificații formale, ilustrate în (5a-b):

5. a. [+Timp, +Acord]
   b. [–Timp, –Acord]

În consecință, formele verbale pot să fie definite ca ‘personale’, când sunt marcate pozitiv pentru trăsăturile Timp și Acord, specificații care, la rândul lor, legitimează un subiect exprimat în nominativ, precum constatăm în (6a-a'), unde formele morfologic bogate *returns* și *rentre* apar împreună cu un subiect exprimat, în nominativ. În schimb, forme zise ‘nepersonale’ sunt caracterizate negativ pentru trăsăturile Timp și Acord, o situație relevată în exemple ca (6b-b'), unde se observă că forme precum gerunziul (*returning*) și infinitivul (*rentrer*), total lipsite de mărci morfologice, și deci capabile să legitimeze numai un subiect neexprimat (tradițional denumit ‘PRO’ în literatura generativă), care trebuie interpretat ca fiind coreferențial cu subiectul propozitiei principale.

6. a. ***She*** *returns* *home.* (eng.)
   a'. ***Elle*** *rentre* *à la maison.* (fr.)
   ea revine acasă
   ‘Ea se întoarce acasă.’
   b. *Before* ***Ø/*she*** *returning* *home,* *John* *rang.* (eng.)
   b'. *Avant* *de* ***Ø/*elle*** *rentrer* *à la maison,* *Jean* *a téléphoné.* (fr.)
   înainte de Ø ea reveni acasă Ion a telefonat
   ‘Înainte de a se întoarce acasă, Ion a telefonat.’

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Îndreptându-ne acum atenția spre română, ne dăm rapid seama că această generalizare larg acceptată nu se dovedește atât de infailibilă pe cât se presupune tradițional. Mai precis, româna ne oferă exemple ca (7a-d), în care o așa-numită formă nepersonală precum infinitivul legitimează, în ciuda absenței mărcilor morfologice explicite, propriul subiect, care apare indubitabil în cazul nominativ, după cum ne confirmă exemple ca (7d) cu un subiect pronominal în nominativ:

7. a. *Înainte de a veni **zăpada**, a bătut un vânt puternic* (= *Înainte să vină zăpada…*)
   b. *Ion dorește a nu câștiga **Gheorghe** (= … ca Gheorghe să nu câștige)*
   c. *Dorința de a câștiga **noi** proiectul* (= *Dorința să câștigăm noi proiectul*)
   d. *Certificatul mi-a fost furat înainte de a pleca **el** de acasă* (= *… înainte să fi plecat el de acasă*).

Exemplele ca (7a-d), ilustrând așa-zisul infinitiv personal (Ledgeway 1998; 2000: cap. 4; Mensching 2000; Pană Dindelegan 2013b; Soare/Zafiu 2013), scot în evidență faptul că interpretările tradiționale ale naturii finitidunii ca distincție binară sunt eronate, întrucât ne găsim fața unei forme aparent nepersonale, dar care funcționează din toate punctele de vedere ca o formă personală (cf. parafrazele în paranteze date în 7a-d). De fapt, luând în considerare datele din română, suntem obligați să conchidem că finitudinea nu se poate înțelege superficial numai la nivelul mărcilor morfologice, ci trebuie stabilită de asemenea în funcție de criterii semantico-sintactice care revelează natura scalară a finitudunii.

Încadrând, așadar, observațiile acestea în funcție de trăsăturile Timp și Acord, putem lărgi simpla opoziție binară de sub (5a-b) în concordantă cu opțiunile prevăzute în tipologia prezentată în (8a-c):

8. a. [+Timp, +Acord] ⇒ indicativ ((*Ion) **se trezește/trezea/trezise***)
   b. [+Timp, –Acord] ⇒ infinitiv personal (*Am plecat/Plec/Voi pleca înainte de a **se trezi** Ion*)
   c. [–Timp, +Acord] ⇒ conjunctiv (*Vreau/Voiam ca Ion să **se trezească***)
   d. [–Timp, –Acord] ⇒ infinitiv canonic (*Ion$_i$ dorește a Ø$_i$ **se trezi***).

Recurgând la ideile dezvoltate pe larg în Ledgeway (1998; 2007), la care trimitem pentru o discuție amănunțită, specificația (8a) reprezintă formele verbale personale canonice din paradigmele de indicativ, care, pe planul semantico-sintactic, manifestă cel mai mare grad de autonomie temporală și personală, reflectată pe planul morfologic prin mărci explicite de persoană, număr și timp. La cealaltă extremă, specificația (8d) caracterizează infinitivul canonic lipsit de orice autonomie semantico-sintactică, corelată cu absența totală a mărcilor morfologice. Asemenea forme infinitivale, a căror distribuție este mai restrânsă în română decât în celelalte limbi romanice, se limitează, spre deosebire de formele de indicativ din (8a), la propoziții subordonate, unde depind total de verbul principal pentru referința lor personală și temporală. În particular, identitatea subiectului infinitival neexprimat este 'controlată' de un argument din propoziția principală, fie subiectul, fie

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

obiectul (cf. Williams 1980; Hornstein 1999; Landau 2013), și interpretarea temporală a propoziției infinitivale este ireală, întrucât acțiunea sau situația denotată de verb se prezintă ca ipoteză nerealizată în legatură cu interpretarea temporală a verbului principal (Stowell 1982)[4].

Specificațiile (8b-c), în schimb, reprezintă puncte intermediare pe o scală de finitudine. Prima identifică infinitivul pe care l-am definit ca personal, adică forme verbale cărora le lipsesc mărcile morfologice de persoană, dar care sunt caracterizate de o trăsătură temporală pozitivă (cf. Ledgeway 2000: §4.4.2). Diferit de infinitivul canonic caracterizat de interpretarea ireală obligatorie, infinitivul personal este marcat de o libertate referențială, astfel încât cadrul temporal al verbului subordonat poate fi simultan, anterior sau posterior față de timpul referențial al propoziției principale. Prin urmare, asociem infinitivul personal cu un timp nespecific față de verbul din propoziția principală, ceea ce explică motivul pentru care timpul infinitivului personal este mereu ancorat interpretativ la timpul propoziției principale[5]. De pildă, în (8b) cadrul temporal al infinitivului poate să fie evaluat ca trecut, prezent sau viitor în raport cu specificația temporală a verbului principal.

În fine, specificația (8c) reprezintă o descriere exactă a proprietăților formale care caracterizează formele verbale ale conjunctivului. Deși formele conjunctivului sunt dotate cu mărci explicite de persoană și de număr (de aceea, au trăsătura +Acord), nu manifestă deloc libertatea temporală referențială tipică infinitivului personal (cf. Maiden 2016: 111), ci comportă o interpretare ireală obligatorie (cf. Stowell 1982; Ledgeway 2000: §4.4.2), asemănătoare cu cea pe care am observat-o în cazul infinitivului canonic (de aceea, are trăsătura – Timp)[6].

1.3. Variație tipologică

Pe lângă parametri și universalii, cercetarea românei revelează faptul că în numeroase cazuri limitele variației lingvistice în cadrul limbilor romanice, precum și al limbilor indo-europene pot fi mai mari decât se crede în mod tradițional. De exemplu, începem prin a analiza codarea argumentelor în cadrul limbilor romanice

[4] Anumiți cercetători (Martin 1992; Bošković 1997; Ledgeway 2000) derivă distribuția subiectului infinitival neexprimat din proprietățile temporale ale infinitivului.

[5] Această ancorare temporală între propoziția principală și propoziția infinitivală personală se mediază prin poziția de complementizator la care se ridică infinitivul, precum se vede, printre altele, pe baza poziției postverbale obligatorii a subiectului (Ledgeway 2000: §4.4.2). Pentru o interpretare diferită a acestor fapte, trimitem la analiza prezentată în Nicolae (2015: §III.3.1.1).

[6] Din perspectiva românei, o atare concluzie nu surprinde deloc, din moment ce distribuția conjunctivului românesc corespunde în mare măsură cu folosirea infinitivului canonic din celelalte limbi romanice. În sfârșit, observăm că, pe lângă conjunctiv, specificația (9c) caracterizează și așa-numitul infinitiv conjugat/cu flexiune (cf. Ledgeway 1998).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

(cf. Iorga Mihail 2013; Dragomirescu/Nicolae 2016). Spre deosebire de celelalte limbi romanice, româna posedă adesea subiecte de tip oblic sau experimentator, marcate prin cazul acuzativ (cf. Nicula 2013), precum demonstrează următoarele exemple:

9. a. ***Pe Ioana o*** *doare capul.*
   b. ***Îl*** *ustură ochii?*
   c. ***Îl*** *mănâncă tot trupul.*
   d. ***L****-a interesat foarte mult proiectul meu.*

Dimpotrivă, în celelalte limbi romanice, aceleași argumente de tip experimentator nu se realizează prin cazul acuzativ, ci sunt marcate sistematic fie cu cazul dativ, fie cu cazul nominativ. Acest contrast se poate ușor constata printr-o comparație între exemplele din (9) și traducerile lor în alte limbi romanice prezentate în (10):

10. a. ***A Juana le*** *duele la cabeza* (sp.) / ***Jeanne*** *a mal à la tête.* (fr.)
    la Ioana îi doare capul Ioana are durere la capul
    b. ***Gli*** *bruciano gli occhi* (it.) / *Il a les yeux qui* ***lui*** *brûlent.* (fr.)
    îi ustură ochii el are ochii care îi ustură
    c. ***Le*** *pica todo el cuerpo* (sp.) / ***Il*** *a des démangeaisons partout.* (fr.)
    îi mănâncă tot trupul el are niște mâncărimi peste.tot
    d. ***Gli*** *è interessato molto il mio progetto* (it.) / ***A él le*** *interesó mucho mi proyecto.* (sp.)
    îi e interesat mult -ul meu proiect lui îi interesă mult meu proiect

Pe scurt, contrastul observat între (9) și (10) subliniază o diferență frapantă între română, pe de o parte, și celelalte varietăți romanice, pe de altă parte. De fapt, constatăm că în privința aceasta româna arată un comportament atipic în context romanic, întrucât distribuția cazurilor în codarea argumentelor de tip experimentator urmează un model mai degrabă caracteristic limbilor germanice sau slave, dar neatestat în cadrul familiei romanice.

În mod similar, codarea obiectelor secundare în română are tendința să se îndepărteze în mod semnificativ de celelalte limbi romanice, conform unui model care caracterizează în mod tipic limbi ca engleza și familia lingvistică slavă. Este vorba de modelul conform căruia obiectele secundare se marchează cu cazul acuzativ chiar în prezența unui alt argument marcat cu acuzativ (Pană Dindelegan 1968; 2010; 2013a), după cum arată exemplele reprezentative din (11a-d), precum și exemplul (11e), în care obiectul secundar a fost supus pasivizării:

11. a. *Imprudenţa aceasta* ***l****-a costat viaţa.*
    b. *Am întrebat-****o*** *ceva.*
    c. ***Îi*** *învăţau limba engleză.*
    d. *Au anunţat-****o*** *(înştiinţat-****o****/vestit-****o****) că au venit.*
    e. ***Noi*** *am fost învăţaţi declinarea a II-a.*

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Din nou constatăm că, în aceleași contexte sintactice, celelalte limbi romanice (cf. 12a-e) recurg sistematic la cazul dativ pentru marcarea obiectelor secundare:

12. a. *Cette imprudence **lui** a coûté la vie.* (fr.)
aceastăimprudențăîi a costat viața
b. ***Le** pregunté algo.* (sp.)
îiîntrebai ceva
c. ***Gli** insegnavano la lingua inglese.* (it.)
îiînvățau limba engleză
d. ***Le** hanno fatto sapere che erano venuti.* (it.)
îiau făcut ștică erau veniți
e. *On **nous** a enseigné la deuxième déclinaison.* (fr.)
senea învățat a doua declinare

Alt exemplu revelator în cadrul limbilor indo-europene privește participiile rezultativ-stative. Este binecunoscut pe baza unei varietăți de limbi indo-europene și de limbi mai îndepărtate că valoarea rezultativ-stativă a participiilor trecute apare doar dacă participiul modifică un argument care, la un anumit nivel derivațional, îndeplinește o relație de obiect. De pildă, în limbile germanice și romanice (cf. Bresnan 1982; Perlmutter/Postal 1984; Levin/ Rappaport Hovav 1986; Nedjalkov/Jaxontov 1988; Dowty 1991; Haspelmath 1994; Embick 2004) găsim contraste ca (13a-b): în (13a) *les enfants* funcționează ca obiect al verbului activ *gronder* și poate, așadar, funcționa legitim ca argument modificat de participiul rezultativ-stativ din construcția participială absolută corespunzătoare, pe când în (13b) *les enfants* reprezintă acum subiectul de tip agentiv din propoziția activă, în așa fel încât nu se califică drept candidat potrivit pentru a fi modificat de participiile *mangés*, *bus* și *dormis*. Într-adevăr, în franceză o secvență precum *les enfants mangés* este gramaticală, chiar dacă pragmatic foarte bizară, numai dacă se interpretează *les enfants* drept obiect, și nu drept subiect: *copiii (care au fost) mâncați*:

13. a. *La mère a grondé <u>les enfants</u>. ⇒ Une fois les enfants **grondés**,*
mamaa certat copiiiodată copiii certați
la mère est sortie. (fr.)
mamaeste ieșită
‘Mama i-a certat pe copii.’ ⇒ ‘Odată certați copiii, mama a ieșit.’
b. *<u>Les enfants</u> ont beaucoup mangé, bu et dormi. ⇒ *J’ai vu*
copiiiau mult mâncat băut și dormit am văzut
*les enfants **mangés**, **bus** et **dormis**.* (fr.)
copiiimâncați băuți și dormiți
‘Copiii au mâncat, băut și dormit foarte mult.’ ⇒ ‘Am văzut pe copiii mâncați, băuți și dormiți.’

Deși generalizări empirice precum acestea au dobândit un rol-cheie în cadrul dezvoltării ipotezei inacuzative (Perlmutter 1978; Burzio 1986) ca diagnostic central pentru distincția între două clase de verbe intranzitive

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

(Bentley 2006; Dragomirescu 2010), și anume verbele inergative (fr. *pleurer* ‘a plânge’: **la femme pleurée* ‘femeia plânsă’) și verbele inacuzative (fr. *arriver* ‘a sosi’: *la femme arrivée* ‘femeia sosită’), faptele lingvistice românești pun la îndoială aceste generalizări. În special, se pare că în română situația este destul de diferită, întrucât participiul rezulativ-stativ poate modifica legitim chiar argumente care nu îndeplinesc funcția de obiect la niciun nivel derivațional (Pană Dindelegan 1999; GALR 2005: 508; Dragomirescu/Nicolae 2009) :

14. a. *Spre seară, **nemâncați**, **nebăuți** și **nedormiți** am plecat acasă.*
    b. *Bărbații de acolo au scăpat **nedansați**.*
    c. *Trebuie să și studiem ca să nu rămânem **neînvățați**.*
    d. *un om **oprit** în fața unei vitrine*
    e. *Am ajuns **plouați**, dar fericiți.*

O traducere a propozițiilor românești din (14) în celelalte limbi romanice ar duce ori la exemple negramaticale (cf. 13b și 14a), ori la înțelesuri opuse. De pildă, o traducere literală a exemplului (14d) în italiană, adică *Una persona fermata di fronte a una vetrina*, poate însemna doar ‘un om care a fost oprit în fața unei vitrine’, accepție disponibilă bineînțeles și în română, dar în mod sigur în italiană nu are sensul ‘un om care s-a oprit în fața unei vitrine’. În plus, găsim și exemple precum (14e), în care participiul rezultativ-stativ nu modifică nici subiectul, nici obiectul, fiindcă verbul *a ploua* este un predicat impersonal, astfel încât participiul *plouat* servește drept predicat secundar care modifică un argument moștenit de la verbul principal, adică subiectul superficial al verbului inacuzativ *am ajuns*. Este inutil să semnalăm că o atare construcție se dovedește total negramaticală în celelalte limbi romanice (cf. și Bentley/Ledgeway 2014; 2015).

În sfârșit, luăm în considerare alt fenomen al românei care o distinge considerabil pe plan morfosintactic. Spre deosebire de celelalte limbi indo-europene, verbul românesc la imperativ pozitiv, la persoana a doua singular, în afară de conjugarea I, marchează de obicei tranzitivitatea printr-o alternanță flexionară între *-i* și *-e* care codifică natura intranzitivă (cf. 15a, 16a, 17a) și, respectiv, tranzitivă (cf. 15b, 16b, 17b) a verbului (Pîrvulescu/Roberge 2000; Zafiu 2013: 36-37; Maiden 2016: 108):

15. a. *Fierb**i**!*
    b. *Fierb**e** macaroanele!*

16. a. *Arz**i**!*
    b. *Ard**e** toate documentele!*

17. a. *Adorm**i**!*
    b. *Adoarm**e**-l!*

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Datele acestea sunt cu adevărat remarcabile. În limbile romanice, verbele personale manifestă acordul flexionar în persoană şi în număr cu subiectul, nu cu obiectul. Acordul flexionar al verbului cu obiectul, în schimb, se restrânge în varietățile romanice la verbele nepersonale, adică la participiul trecut, conform anumitor dimensiuni de variație diacronică şi diatopică (cf. Loporcaro 1998; 2016)[7]. Exemplele românești din (15)-(17), dimpotrivă, evidențiază două considerații tipologice importante. În primul rând, imperativul pozitiv românesc la persoana a doua singular manifestă o distincție flexionară care favorizează marcarea obiectului mai degrabă decât pe cea a subiectului, aşa încât flexiunea în *-i* care marchează subiectul la persoana a doua singular este înlocuită de flexiunea în *-e* în prezența unui obiect. În al doilea rând, o observație tradițională frecventă despre caracteristica cea mai frapantă a imperativului privește absența mărcilor flexionare sau, cel puțin, prezența mărcilor flexionare minime conform unei tendințe interlingvistice răspândite (Pott 1859: 613; Bybee 1985: 173; Maiden 2006; 2007; Floricic 2008: 10; Ledgeway 2014; dar cf. Auwera/Lejeune 2011). Dar tocmai am observat că imperativul românesc prezintă în domeniul acesta o variație flexionară greu de catalogat drept sărăcită, din moment ce verbul românesc este dotat cu opțiuni morfologice mai diversificate.

1.4. Concluzie preliminară

Drept concluzie preliminară am relevat faptul că aportul limbii române la teoria lingvistică este potențial enorm, întrucât datele românești pun la dispoziția lingviștilor un teren bogat de încercări. Mai exact, studiul românei are potențialul de a scoate la lumină diferențe minimale între structuri romanice extrem de omogene, oferind o perspectivă prețioasă asupra microvariației romanice. Totuși, în afara României, româna încă rămâne puțin studiată, fiind, din păcate, tradițional eclipsată de celelalte limbi romanice. Prin urmare, scopurile articolului de față sunt de a testa şi de a extinde limitele teoriei lingvistice printr-o analiză a datelor limbii române care pot să ne ajute să ne punem la încercare şi să ne perfecționăm cunoștințele despre principii şi parametri, deoarece, precum am văzut, rolul românei se dovedește important pentru a înțelege limitele variației tipologice în domeniul romanic şi în afara acestuia.

2. Distribuția verbelor auxiliare perfective

Este bine cunoscut faptul că în limbile romanice distribuția verbelor auxiliare perfective este caracterizată de un grad de variație diatopică notabil pe

[7] O excepție notabilă în privința aceasta este dialectul italienesc din Ripatransone (cf. discuția prezentată în Ledgeway 2012: §6.3.4).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

plan diacronic și sincronic (cf. Ledgeway 2012). În mod deosebit, putem să identificăm în cadrul romanic cel puțin șase dimensiuni de variație de bază (Loporcaro 2007; 2016; Ledgeway sub tipar), pe care le vom expune aici succint.

Mai întâi, remarcăm varietăți precum dialectele occitane, în care există o distincție tranzitiv-inacuzativ (cf. discuția anterioară a participiilor rezultativ-stative în §1.3), conform căreia verbele tranzitive (și verbele intranzitive cu subiectul de tip agent, adică verbele inergative) selectează ca auxiliar un reflex al lui HABERE (18a), pe când verbele inacuzative recurg la un reflex al lui ESSE (18b):

18. a. ***Avèm*** *fach* *bon* *viatge.* (occ., Languedoc)
am făcut bun drum
'Am făcut o călătorie bună.'
b. ***Sem*** *arribats* *al* *mercat.* (occ., Languedoc)
suntem ajunși la.DEF piață
'Am ajuns la piață.'

Altă posibilitate, ilustrată de numeroase dialecte din Italia de centru-sud ca, de exemplu, dialectele din Lazio (19), privește o distincție de persoană care diferențiază formal persoanele întâi și a doua, ambele acceptând auxiliarul ESSE, de persoana a treia, care selectează, dimpotrivă, auxiliarul HABERE (cf. Tuttle 1986). După câte se pare, în dialectele acestea distribuția auxiliarelor servește drept un sistem de marcă personală:

19. ***So*** / ***Si*** / ***A*** *fatecate* / *ite.* (Lazio)
sunt ești a lucrat mers
'Am / Ai / A lucrat / mers.'

A treia opțiune, din nou frecventă în dialectele din Italia de centru-sud, reprezintă un amestec între primele două tipuri, producând o distincție triplă (Loporcaro 2007). De pildă, în dialectul din Altamura, persoanele întâi și a doua (20a) continuă să selecteze auxiliarul ESSE, ca în (19), dar la persoana a treia (20b) supraviețuiește o distincție tranzitiv-inacuzativ, ca în (18a-b):

20. a. **sɔ** / **sə** m(ː)andʒɛi̯t / m(ː)wert (Apulia)
sunt ești mâncat murit
'Am / Ai mâncat / murit.'
b. **a** / ***e** skrɪtːə vs **e** / ***a** rːʊmwɛsə sʊul (Apulia)
a e scris e a rămas singur
'A scris / rămas singur.'

Cea de a patra și cea de a cincea dimensiune de variație în domeniul distribuției auxiliarelor privesc distincții bazate pe opoziții temporale și modale. În dialectul din insula Procida și în siciliana veche, spre exemplu, alternează HABERE și ESSE după uzuala opoziție tranzitiv-inacuzativ la perfectul compus (21a) și, respectiv, în contexte reale (22a). Totuși, în afara perfectului compus,

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

se generalizează auxiliarul ESSE la toate verbele în dialectul din Procida (21b), conform unei sciziuni temporale (Ledgeway 2000; 2009), pe când în siciliana veche (22b) HABERE se generalizează în mod excepțional la verbele inacuzative în contexte ireale, conform unei sciziuni modale frecvente în varietățile romanice medievale (cf. Ledgeway 2003):

21. a. ***Hó*** *magneto /* ***sóngo*** *juto* (Procida, Napoli)
am mâncat sunt mers
'Am mâncat / mers.'
b. ***Fove*** *mangéto /* *juto* (Procida, Napoli)
eram mâncat mers
'Mâncasem / Mersesem.'

22. a. *lu cavallu chi****avìa*** *vindutu /* *li pili* *ià* *li* ***eranu*** *caduti* (siciliana veche)
calul ce avea vândut perii deja îi erau căzuți
'calului pe care îl vânduse / firele de păr îi căzuseră deja'
b. *si* *killa* *dirrupa* ***avissi*** *caduta* (siciliana veche)
dacă acea stâncă ar.avea căzută
'dacă acea stâncă ar fi căzut'

În fine, există varietăți precum cele iberoromanice, în care o alternanță a celor două auxiliare conform unuia dintre modelele distribuționale ilustrate mai sus a dispărut, așa încât se observă astăzi o generalizare a auxiliarului HABERE (23):

23. *Ja* ***havia*** *fumat* */ arribat.* (cat.)
deja aveam fumat ajuns
'Fumasem / Ajunsesem deja.'

Dată fiind această vedere de ansamblu asupra diferitelor alegeri parametrice romanice în domeniul selecției auxiliarelor perfective, acum se cuvine să ne întrebăm cum se prezintă româna în cadrul acesta. De obicei, în manualele despre limba română scrise de lingviști care nu au româna ca limbă maternă, fie nu se vorbește deloc despre distribuția auxiliarelor românești, fie nu se descriu faptele corect. De exemplu, în discuția referitoare la distribuția auxiliarelor în perspectivă romanică, Lee (2000: 133) observă că:

24. 'Tale uso è conservato in italiano: *ho cantato*, ma *sono andato*, e in parte in francese: *j'ai chanté*, ma *je suis allé* e in occitano, mentre non si fa questa distinzione in romeno e nelle lingue iberiche: sp. *hé* [sic] *cantado*, *hé* [sic] *ido*; rom. *am cântat*, *am mers*' (Lee 2000: 133).

Desigur, observațiile lui Lee nu sunt total incorecte, întrucât la perfectul compus verbele *a cânta* și *a merge* impun într-adevăr auxiliarul *am*. Totuși, în același timp, nici n-ar fi corect să afirmăm că distribuția auxiliarelor românești este identică cu cea din limbile iberoromanice, unde s-a generalizat de fapt folosirea auxiliarului HABERE în toate contextele posibile. Dimpotrivă,

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

distribuția auxiliarelor perfective din română nu se conformează deloc celor șase modele tocmai observate, ci urmărește un model propriu limbii române. În special, un atare model prevede că ori de câte ori auxiliarul perfectiv apare sub forma finită dotată cu mărci morfologice de persoană și de număr, se traduce la nivelul lexical într-un reflex al lui HABERE, adică *am, ai, a, am, ați, au* (25a). În schimb, când auxiliarul apare sub forma nonfinită lipsită de mărci morfologice de persoană și de număr, se impune un reflex al lui ESSE, adică *fi(ind)* (25b-e):

25. a. ***Am*** / ***ai*** / ***a*** / ***am*** / ***aţi*** / ***au*** *mâncat/plecat.*
    b. *Înainte de a* ***fi*** *mâncat/plecat citeam ziarul.*
    c. ***Fiind*** *mâncat/plecat, am citit ziarul.*
    d. *Vor / Ar* ***fi*** *mâncat/plecat.*
    e. *Nu cred să* ***fi*** *mâncat/plecat.*

Indiferent dacă distribuția aceasta este interpretată în mod formal ca reflex superficial al unei distincții de modalitate reală/ireală (Avram/Hill 2007) sau ca reflex superficial al unei distincții de finitudine (Ledgeway 2015c)[8], este clar că modelul distribuțional identificat pentru română se deosebește considerabil de cele recunoscute pentru celelalte varietăți romanice. Astfel, dovezile românești lărgesc cunoștințele noastre asupra dimensiunilor variației tipologice în domeniul acesta și oferă lingvistului dovezi prețioase pentru un parametru nou privitor la selecția auxiliarelor.

Pe lângă identificarea unui parametru nou, faptele românești au, de asemenea, o semnificație remarcabilă pentru teoriile selecției auxiliarelor perfective. Mai precis, Beveniste (1960) propune o analiză derivațională a alternanței între FI și AVEA[9]. Lăsând la o parte detaliile tehnice, după teoria lui Benveniste, FI apare într-o poziție structurală joasă împreună cu o prepoziție care în multe limbi este neexprimată, dar care se observă adesea indirect prin pronume marcate cu cazul oblic sau dativ (26a). Auxiliarul AVEA, din contră, apare ori de câte ori FI se ridică din poziția sa joasă, ca să încorporeze prepoziția, și se realizează la nivelul morfolexical sub forma verbului AVEA (26b):

26. a. Prep …**FI**…+ NP/PtP (= ro. *Îmi* ***este*** *frig/cald/sete*)
    b. [**FI+Prep**] (= AVEA) …~~FI~~…+ NP/PtP (= fr. *J'****ai*** *froid/chaud/soif*)

[8] În cele din urmă, ambele interpretări sunt susceptibile de a fi contopite într-o singură categorie dacă, după Vincent (1998b: 151-152), modalitatea și finitudinea reprezintă manifestări ale aceleiași categorii gramaticale generale (cf. și Miller 2002: 1, 68-69).

[9] Cf. și Kayne (1993; 1999; 2000), Ledgeway (2000), D'Alessandro/Roberts (2010), Roberts (2013).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Spre deosebire de limbi precum bretona, unde raportul derivațional între FI și AVEA este vizibil (Jouitteau/Rezac 2008), în cadrul limbilor romanice, dovezile explicite ale teoriei lui Benveniste nu sunt abudente, astfel încât analiza lingvistului francez rămâne încă în mare măsură o ipoteză abstractă pentru romanist. Totuși, o examinare atentă a faptelor lingvistice românești scoate în evidență dovezi explicite în favoarea teoriei lui Benveniste. Mai exact, precum ilustrează Tabelul 1, în timp ce auxiliarul *am* în (27a) precedă adverbul *mai* și este incompatibil cu auxiliare temporale precum *vor* și *ar*, care par să concureze pentru aceeași poziție structurală ca *am*, auxiliarul *fi* în (27b-e) trebuie să urmeze același adverb și aceleași auxiliare temporale. O asemenea observație subliniază fără echivoc poziția mai joasă a lui *fi* în raport cu *am*, care ocupă, dimpotrivă, o poziție mai înaltă din interiorul nucleului flexionar al propoziției, conform predicțiilor lui Benveniste.

Tabelul 1

Pozițiile auxiliarelor *am* vs *fi*

		Conj.	Neg	Pronume clitic	Aux	Adv clitic	Aux	Part.
27a			*nu*	*le*	***am***	*mai*		*văzut*
27b			*nu*	*le*	*vor*	*mai*	***fi***	*văzut*
27c			*nu*	*le*	*ar*	*mai*	***fi***	*văzut*
27d	*Nu cred*	*să*	*nu*	*le*		*mai*	***fi***	*văzut*
27e	*Înainte de*	*a*	*nu*	*le*		*mai*	***fi***	*văzut*

3. Structura periferiei stângi

Conform propunerilor tradiționale referitoare la structura propoziției (cf. Cruschina/Ledgeway 2016), putem identifica un nucleu propozițional (cf. Grimshaw [1991] 2005) a cărui structură de bază se poate rezuma după schema din (28a-b):

28. a.	Subiect	Aux	Verb	Obiect	Adjunct(-ți)
b.	*Adam*	*a*	*mâncat*	*sarmale*	*la prânz cu Alessandra.*

Totuși, domeniul propoziției este mai mare decât limitele schițate în (28), extinzându-se asupra nucleului propozițional unde se află așa-zisa periferie stângă. La origine, se susținea că periferia stângă constituie un spațiu restrâns (cf. Chomsky 1981: §1), adică o singură poziție capabilă să găzduiască conjuncții, constituenți interogativi, topicalizați și focalizați, precum ilustrează (29a-f):

29. a.		Periferie stângă	Nucleu propozițional…
b.	*Cred*	***că***	*Adam a mâncat saramale la prânz cu Alessandra.*
c.		***Ce***	*a mâncat Adam ~~ce~~ la prânz cu Alessandra?*
d.		***Când***	*a mâncat Adam sarmale ~~când~~ cu Alessandra?*
e.		***Sarmalele***,	*Adam le-a mâncat la prânz cu Alessandra.*
f.		***SARMALE***	*a mâncat Adam la prânz cu Alessandra, nu pizza.*

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Aşadar, după ideile tradiționale, structura propoziției cuprinde nu numai nucleul propozițional din (30a), dar se extinde, de asemenea, la periferia stângă din (30b):

30. a. [Nucleu [$_{Flex}$ **S** Aux [$_{GV}$ V O (Adjuncți)]]]
b. [Periferie … [Nucleu [$_{Flex}$ S Aux [$_{GV}$ V O (Adjuncți)]]]]

Încă din anii ‘90 lingviștii generativiști (cf. Rizzi 1997) au descoperit că limitele periferiei stângi sunt mai ample, revelând un spațiu bogat, care dispune de mai multe poziții în conformitate cu o abordare sintactică numită cartografie (cf. Cinque 1999). În particular, această descoperire științifică a identificat o structură detaliată a periferiei stângi care dispune de poziții pentru antepunerea a mai mulți constituenți. În consecință, pe lângă topicalizarea unică din (31b), găsim și topicalizarea multiplă (31c-d), precum și coocurența constituenților topicalizați și focalizați conform ordinii Topic + Focus (31e-f):

	[Periferie stângă	[Nucleu propozițional]]
31. a.	[	[*Ugo ha mangiato sempre il pollo a pranzo.*]] (it.)
		Ugo a mâncat mereu puiul la prânz
	‘Ugo a mâncat mereu puiul la prânz.’	
b.	[*Il pollo*,	[*Ugo l’ ha mangiato sempre a pranzo.*]] (it.)
	puiul	Ugo l- a mâncat mereu la prânz
c.	[Ugo il pollo,	[lui l’ ha mangiato sempre a pranzo.]] (it.)
	Ugo puiul	el l- a mâncat mereu la prânz
d.	[Il pollo Ugo,	[lui l’ ha mangiato sempre a pranzo.]] (it.)
	puiul Ugo	el l- a mâncat mereu la prânz
e.	[Il pollo SEMPRE	[Ugo l’ha mangiato a pranzo.]] (it.)
	puiul mereu	Ugo l- a mâncat la prânz
f.	*[SEMPRE il pollo	[Ugo l’ ha mangiato a pranzo.]] (it.)
	mereu puiul	Ugo l- a mâncat la prânz

Adâncind analiza periferiei stângi la pozițiile de conjuncție (sau de complementizator), în mod tradițional s-a susținut un aparent paralelism între formele romanice derivate din QUOD/QUID/QUIA, pe de o parte, și cele derivate din DE/AD, pe de altă parte. În mod deosebit, după cum demonstrează exemplele următoare, ambele forme introduc propoziții subordonate, dar se diferențiază una de alta în funcție de finitudine: primele caracterizează propozițiile finite (32a, 33a), pe când ultimele marchează propozițiile nonfinite (32b, 33b):

32. a.	*Jean*	*contrôle*	*le courriel*	*avant*	***que***	[$_{Nucleu}$	*je*	*ne*	*sorte.*] (fr.)
	Jean	verifică	e-mailurile	înainte	să		eu	nu	ies
b.	*Jean*$_i$	*contrôle*	*le courriel*	*avant*	***de***	[$_{Nucleu}$	Ø$_i$	*sortir.*] (fr.)	
	Jean$_i$	verifică	e-mailurile	înainte	de		Ø$_i$	ieși	
	‘Jean verifică e-mailurile înainte să ies / de a ieși.’								

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

33. a. *Convinsi* *Ugo*$_i$ ***che*** [$_{\text{Nucleu}}$ Ø$_{i/j}$ *tornasse*.] (it.)
convinsei Ugo$_i$ să Ø$_{i/j}$ se întoarcă
b. *Convinsi* *Ugo*$_i$ ***a*** [$_{\text{Nucleu}}$ Ø$_{i/*j}$ *tornare*]. (it.)
convinsei Ugo$_i$ a Ø$_{i/*j}$ se întoarce
'L-am convins pe Ugo să se întoarcă.'

Totuși, dacă examinăm ordonarea celor două tipuri de conjuncție și a constituenților topicalizați și focalizați, constatăm că, pe când conjuncțiile finite precum *che* precedă constituenții topicalizați (34a), conjuncțiile nonfinite ca *di* trebuie să urmeze acești constituenți (34b):

34. a. *So* ***che***, *la data*, [$_{\text{Nucleu}}$ *l' ho* *sbagliata*.] (it.)
știu că data o=am greșită
b. *So,* *la data*, ***di*** [$_{\text{Nucleu}}$ *averla* *sbagliata*.] (it.)
știu data de avea=o greșită
'Știu că data, am greșit-o.'

Pe lângă contraste precum (34a-b), găsim în anumite varietăți diacronice și dialectale și structuri ca (35a-b), în care se realizează simultan două conjuncții, în conformitate cu o distribuție denumită 'recomplementare' (Paoli 2003; Ledgeway 2004; Villa Garíca 2010):

35. a. *A Teeja* *a* *credda* ***che*** *a Maria* ***ch'*** *a* *parta* *duman.* (dialect ligur)
Teresa ea crede că Maria că ea plece mâine
'Teresa crede că Maria pleacă mâine.'
b. *Din* ***que*** *o irmán de Iago* ***que*** *sabe* *xogar* *moi* *ben* *ao*
spun că fratele lui Iago că știe juca foarte bine la
futbolín. (galiciană)
fotbal
'Spun că fratele lui Iago știe să joace foarte bine fotbal.'

Date fiind observațiile acestea, teoria sintactică actuală propune structura detaliată a periferiei stângi prezentată în (36):

36. [$_{\text{Perif.}}$ Conj1(*que/che*) + *Topic + FOCUS + Conj2(*de/di/a/que/che*) [$_{\text{Nucleu}}$…]]

Totuși, trebuie să ne întrebăm dacă aceste dezvoltări în centrul teoriei sintactice constituie într-adevăr o descoperire științifică veritabilă, din moment ce tocmai aceste caracterizări ale periferiei stângi sunt cunoscute de mult celor care lucrează în cadrul limbii române pe planul descriptiv sau teoretic (cf. Dobrovie-Sorin 1994; Alboiu/Motapanyane 2000: 32-36; Stan 2007; Gheorghe 2013b; Nicolae 2015: §3.4). În mod deosebit, descrieri ale propozițiilor românești deloc neobișnuite precum (38a-c) revelează deja șablonul structural al periferiei stângi din (38), altfel identic celui din (36).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

37. a. *Sunt sigură **că** pe Ion l-ai văzut de anul trecut.* (*că* = Conj1)
b. *Vreau MÂINE **să** meargă la meci.* (*să* = Conj2)
c. *Vreau **ca** Ion **să** vină mâine.* (*ca* = Conj1…*să* = Conj2)

38. [$_{\text{Periferie}}$ Conj1(***ca/că***) + Topic + FOCUS + Conj2(***să***) [$_{\text{Nucleu}}$…]]

Prin urmare, conchidem din nou că variația lingvistică oferită de limba română se dovedește extraordinar de bogată, cu potențialul să informeze, să transforme, să influențeze și să modeleze cunoștințele noastre asupra limbajului și a variației tipologice, precum și o mai bună înțelegere a structurii lingvistice.

4. Acordul dublu

Un alt fenomen foarte interesant evidențiat de română, care are repercusiuni importante asupra teoriei sintactice, privește acordul dublu. Conform accepției generale, subiectul se acordă cel mult cu un verb finit, precum vedem în exemplele franțuzești reprezentative din (39a-b). În (39a), subiectul *Marie* nu se poate acorda cu verbul subordonat din cauza naturii nonfinite a infinitivului *avoir*, așa că este obligat să se ridice în propoziția principală, unde se acordă cu verbul finit *semblait*. În (39b), din contră, exemplul este negramatical tocmai pentru că subiectul s-a acordat și cu verbul subordonat în poziția sa de bază, și cu verbul principal din poziția sa derivată. În consecință, unicul mod prin care putem salva propoziția constă în inserarea unui subiect expletiv *il* în poziția de subiect din propoziția principală (39c):

39. a. ***Marie*** *semblait* [~~*Marie*~~ *avoir* *tout* *compris.*] (fr.)
Marie părea avea tot înțeles

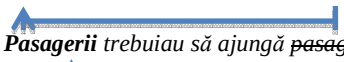
b. ****Marie*** *semblait* [*que* [~~*Marie*~~ *avait* *tout* *compris.*] (fr.)
Marie părea că avea tot înțeles

c. *Il* *semblait* [*que* ***Marie*** *avait* *tout* *compris.*] (fr.)
Ø părea că Marie avea tot înțeles
'Marie părea să fi înțeles totul / Părea că Marie înțelesese totul.'

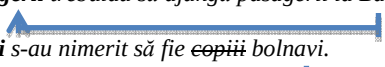
În privința aceasta, limba română aduce un nou contraexemplu la opinia general acceptată, întrucât manifestă structuri care aparent încalcă principiul empiric și teoretic după care subiectul se acordă cel mult cu un verb finit (cf. Grosu/ Horvath 1984; Dobrovie-Sorin 2001: 51-52; Pană Dindelegan 2008: 258-265; Dragomirescu 2013: 197-201). De pildă, în exemplele românești din (40) observăm un subiect care se acordă cu verbul subordonat la indicativ (40a) sau la conjunctiv (40b-c), precum și cu verbul principal:

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

40. a. ***Ei*** *păreau că vor câștiga* ~~*ei*~~ *concursul.*

b. ***Pasagerii*** *trebuiau să ajungă* ~~*pasagerii*~~ *la Barcelona cu avionul.*

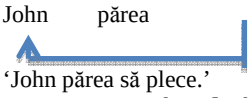

c. ***Copiii*** *s-au nimerit să fie* ~~*copiii*~~ *bolnavi.*

Exemplele precum acestea ridică o serie de probleme de interpretare sintactică. În primul rând, conform actualelor presupuneri teoretice, se prevede că acordul multiplu între subiect și mai multe verbe ar fi exclus, fiindcă, în urma acordului între subiect și primul verb, subiectul ar fi 'înghețat' și de aceea nu mai este disponibil să participe la procese de acord succesive. Totuși, faptele românești pun la îndoială aceste presupuneri și în același timp subliniază lipsa efectelor de *înghețare*, astfel încât subiectul este liber să intre într-o configurație de acord cu mai multe verbe finite. În al doilea rând, faptele românești par să contrazică un principiu teoretic fundamental formalizat prin *Filtrul de Caz*, care interzice ca un singur argument să poată fi marcat cu cazul nominativ de două sau de mai multe ori[10]. În al treilea rând, și în legătură cu observația precedentă, trebuie să admitem în fața exemplelor românești ca (43b) de mai jos că, contrar *Condiției de vizibilitate*, un singur argument poate fi dotat aparent cu două roluri tematice. În fine, constatăm cum dovezile românești pun în discuție distincția între ridicare și control obligatoriu care este, dimpotrivă, foarte evidentă în alte limbi. Spre exemplu, în engleză, propozițiile (41a) și (42a) exemplifică ridicarea și controlul. Printre numeroasele diferențe între aceste două structuri, ne limităm aici să observăm că, pe când poziția de subiect din principală trebuie lexicalizată de un subiect expletiv (adică *it*) în absența ridicării subiectului verbului *leave* în (41b), o asemenea soluție nu este posibilă în (42b), fiindcă *John* constituie subiectul tematic al verbul *tried* la toate nivelurile de reprezentare. Rezultă că, spre deosebire de exemplul (41a), derivat prin ridicarea subiectului subordonat *John* la poziția de subiect din principală, unde este marcat cu cazul nominativ, în exemplul (42a), subiectul *John* se generează direct în poziția de subiect în principală, de unde 'controlează' subiectul coreferențial neexprimat din completiva infinitivală:

41. a. *John* *seemed* [~~*John*~~ *to* *leave.*] (eng.)
John părea a pleca

'John părea să plece.'

b. *It* *seemed* [*John* *left.*] (eng.)
Ø părea John plecă
'Pare că John a plecat.'

[10] Presupunând că acordul și cazul sunt diferite reflexe ale aceluiași mecanism sintactic, interpretăm acordul manifestat de cele două verbe drept dovadă că subiectul a fost, în mod corespunzător, marcat și cu cazul nominativ de două ori.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

42. a. *John*$_i$ *tried* [PRO$_i$ *to* *leave.*] (eng.)
John$_i$ încerca PRO$_i$ a pleca
'John a încercat să plece.'
b. **It* *tried* [*John* *to* *leave.*] (eng.)
Ø încerca John a pleca

Îndreptându-ne atenția acum spre română și, în particular, spre exemplele din (43a-b), ne dăm bine seama că analizele tocmai schițate pentru engleză se dovedesc complet nepotrivite pentru română, care nu pare să distingă formal între ridicare și control. Mai exact, constatăm că în ambele exemple din (43a-b) subiectul nu se acordă doar cu verbul principal alături de care se află, ci și cu verbul la conjunctiv din completiva subordonată din care aparent s-a ridicat.

43. a. *Ion* *părea* [*să* *plece* ~~*Ion*~~] (ridicare)
b. *Ion* *încerca* [*să* *plece* ~~*Ion*~~] (ridicare?)[11]

Pe scurt, analiza formală cea mai potrivită pentru construcția românească cu ridicarea subiectului pare la fel de potrivită pentru construcția din română care în alte limbi se analizează în mod canonic și incontestabil drept construcție cu control al subiectului.

5. Poziția pronumelui *o*

În sfârșit, analizăm pe scurt o idiosincrazie aparentă a sintaxei românei moderne care, precum vom demonstra, primește totuși o analiză bazată pe principii structurale deja stabilite și consolidează în același timp idei independente asupra paralelelor structurale între grupul nominal și propoziție. Este vorba de encliza atipică a pronumelui feminin acuzativ *o* (< ILLAM), a cărui sintaxă a fost supusă unei analize recente de Ledgeway (2015b), din care se inspiră următoarea scurtă expunere.

[11] După cum m-au avertizat A. Dragomirescu și A. Nicolae, verbul *a încerca* nu este un verb cu control obligatoriu în română, întrucât permite și structuri fără coreferință ca (i.a). În astfel de contexte, care nu sunt total necunoscute în alte limbi romanice cu completivă finită (i.b-c), verbul *a încerca* preia sensul *a face tot ce se poate*, precum subliniază traducerea englezească din (i.d). În orice caz, observația făcută în text referitoare la exemplul (43b) privește posibilitatea controlului, nu distincția între controlul obligatoriu și controlul neobligatoriu.

i. a. *Am încercat să plece Maria.*
b. *On a essayé pour que Marie parte.* (fr.)
c. *Abbiamo cercato affinché Maria partisse.* (it.)
d. *We did our best for Mary to leave/to have Mary leave.* (eng.)

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Spre deosebire de celelalte pronume clitice, pronumele feminin acuzativ *o* prezintă particularitatea de a apărea în poziție enclitică imediat după participiu sau infinitiv în anumite paradigme perifrastice[12]. Contextele în chestiune includ, cel puțin în limba standard, exemple ca (44a-c), unde auxiliarul începe cu o vocală, precum și sub formă facultativă în anumite registre și în exprimarea anumitor vorbitori, ca în exemplele din (44d-e):

44. a. *(*__o__) am oprit-__o__* (*// (*__o__) am fost oprit-__o__*).
b. *(*__o__) aș opri-__o__ // (*__o__) aș fi oprit-__o__.*
c. *(*__o__) oi opri-__o__ // (*__o__) oi fi oprit-__o__.*
d. *faptul de a (__o__) opri(-__o__) // faptul de a (__o__) fi oprit(-__o__).*
e. *(__o__) voi opri(??-__o__) //…să (__o__) fi oprit(??-__o__).*

În schimb, toate celelalte pronume clitice sunt caracterizate de proclizǎ generalizată, după cum atestă contrastul minimal între exemplele din (44a-e) și exemplele din (45a-e), în care pronumele *o* a fost înlocuit de pronumele masculin acuzativ *(î)l* (< ILLUM):

45. a. ***l**-am oprit(*u-__l__)* (*// __l__-am fost oprit(*u-__l__)*)
b. ***l**-aș opri(*-__l__) // __l__-aș fi oprit(*u-__l__)*
c. ***l**-oi opri(*-__l__) // __l__-oi fi oprit(*u-__l__)*
d. *faptul de a-__l__ opri(*-__l__) // faptul de a-__l__ fi oprit(*u-__l__)*
e. ***îl** voi opri(*-__l__) // …să-__l__ fi oprit(*u-__l__)*

Date fiind observațiile acestea, putem, așadar, identifica în română două poziții specializate în găzduirea pronumelor clitice pe care le schițăm în (46).

46. **Cl$_1$** + Auxiliar + Infinitiv/Participiu + **Cl$_2$**
(î)l- ***-o***

Firește, se ridică acum întrebarea de ce este special cliticul *o*, astfel încât trebuie să apară în encliză după participiu sau infinitiv în cazuri precum (44), și nu în poziție proclitică, adică Aux+V-***o***, *Aux+V-***(î)l**. Ca să găsim o soluție la această întrebare, cred că trebuie să luăm în considerare omofonia între *o* ca articol nehotărât (< UNAM) în (47a) și *o* ca pronume clitic (< ILLAM) în (47b):

47. a. *Ionuț cumpăra __o__ casă frumoasă*. (= Det(erminant) nehotărât)
b. *Ionuț a cumpărat-__o__*. (= Det(erminant) pronominal).

Omofonia observată în exemplele din (47a-b) nu este deloc accidentală, ci este demnă de luat în serios. Mai precis, în ambele cazuri, avem de-a face cu

[12] Cf. Sandfeld/Olsen (1936: 97), Lombard (1974: 128-129), Dobrovie-Sorin (1994: 22), Legendre (2000: 232), Motapanyane/Alboiu (2000: 9-10.), Dragomirescu (2013: 193-194), Vasilescu (2013: 387).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

același element, adică cu un Det(erminant). Într-adevăr, la fel ca pronumele clitice românești care, precum am constatat, cunosc două poziții în interiorul nucleului propozițional (cf. 46), putem, de asemenea, identifica două poziții specializate în găzduirea articolele românești în domeniul nominal, conform ideilor dezvoltate de Cornilescu (1992).

48. a. **Art$_1$**: ***-ul/-a*** … **Art$_2$**: ***un/o***…N
b. *cas**a*** ***o*** *casă*

Mai exact, Cornilescu susține că articolul hotărât ocupă poziția mai înaltă din (48), pe când articolul nehotărât lexicalizează poziția mai joasă (cf. și Cinque 1995; Lyons 1999: 298-303). În consecință, vedem, în acord cu Grimshaw (2000)[13], că paralelele între structura propozițională și structura nominală sunt deosebit de strânse (cf. 49a-b), din moment ce în amândouă domeniile sunt disponibile și o poziție înaltă, și o poziție joasă pentru determinant, indiferent dacă este vorba de un pronume clitic sau de un articol.

49. a. [$_{\text{Periferie}}$ … [**Det$_1$**-Flex… [$_{v\text{P}}$ **Det$_2$**-*v*… [$_{\text{VP}}$ …V]]]] (propoziție)
l**-am* *oprit* ***-o
b. [$_{\text{Periferie}}$ … [**Det$_1$**-D… [$_{n\text{P}}$ **Det$_2$**-*n*… [$_{\text{NP}}$ …N]]]] (grup nominal)
*cas**a*** ***o*** *casă*

Astfel, putem afirma că poziția excepțională a pronumelui *o* se explică prin influența poziției mai joase lexicalizate de articolul nehotărât omofon *o*, omofonie absentă în cazul celorlalte pronume (cf. *(î)l* vs *un*), care deci nu s-au găsit niciodată sub influența articolelor. În plus, faptele românești ne oferă o confirmare importantă și revelatoare a paralelismului structural între propoziție și grupul nominal.

6. Concluzie

Am constatat rolul important jucat de română, nu numai pentru studiul comparativ al limbilor romanice, dar și pentru studiul limbajului în general. În mod deosebit, exemplele trecute în revistă mai sus au evidențiat cum dovezile lingvistice românești sunt în stare să pună la încercare limitele teoriei lingvistice și să ne ajute să ne adâncim cunoștințele asupra dimensiunii variației lingvistice în domeniul romanic și neromanic. Din acest motiv, conchidem cu Alf Lombard că nu putem decât să recunoaștem ‘la grande importance de cette langue. […]

[13] Cf. Abney (1987), Szabolcsi (1994), Lyons (1999), Giusti (2005; 2006; 2014), Bošković (2010), Ledgeway (2015a).

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

sans cette langue, on ne saurait se faire une idée tant soit peu complète de ce qu'est devenu de nos jours le latin' (Lombard 1974: VI).

BIBLIOGRAFIE

Abney, S., 1986, *The English Noun Phrase in its Sentential Aspect*, MIT, teză de doctorat inedită.

Alboiu, G., V. Motapanyane, 2000, „The Generative Approach to Romanian Grammar. An Overview", în V. Motapanyane (ed.) 2000: 1-48.

Aranovich, R. (ed.), 2007, *Split Auxiliary Systems. A Cross-Linguistic Perspective*, Amsterdam/ Philadelphia, Benjamins.

Avram, L., V. Hill, 2007, „An irRealis *BE* Auxiliary in Romanian", în R. Aranovich (ed.) 2007: 47-64.

Bentley, D., 2006, *Split intransitivity in Italian*, Berlin/New York, Mouton de Gruyter.

Bentley, D., A. Ledgeway, (eds.), 2007, *Sui dialetti italoromanzi. Saggi in onore di Nigel B. Vincent* (*the Italianist* 27, Special supplement 1), Norfolk, Biddles.

Bentley, D., A. Ledgeway, 2014, „*Manciati siti?* Les constructions moyennes avec les participes statifs dans les variétés italo-romanes méridionales", în *Langages* 194, pp. 63-80.

Bentley, D., A. Ledgeway, 2015, „Autour de la question des participes résultatifs-statifs dans les variétés romanes", în I. Mirto (ed.) 2015: 61-91.

Benveniste, E., 1960, „'Être' et 'avoir' dans leurs fonctions linguistiques", în *Bulletin de la Société linguistique de Paris*, 55, pp. 113-134 (retipărit în Benveniste, E., 1966, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Gallimard, I, pp.187-207).

Biberauer, T., A. Holmberg, I. Roberts, M. Sheehan, 2012, „Complexity in Comparative Syntax: The View form Modern Parametric Theory", comunicare prezentată la *Formal Linguistics and the Measurement of Grammatical Complexity Workshop*, Seattle, 24 martie 2012.

Biberauer, T., I. Roberts, 2012, „The Significance of What Hasn't Happened", comunicare prezentată la *Diachronic Generative Syntax 14*, Lisabona, 4 iulie.

Biberauer, T., I. Roberts, sub tipar, „Towards a Parameter Hierarchy for Auxiliaries: Diachronic Considerations", în A. Kroch (ed.) sub tipar.

Bošković, Ž., 1997, *The Syntax of Nonfinite Complementation. An Economy Approach*, Cambridge, Mass., MIT Press.

Bošković, Ž., 2002, „On Multiple wh-Fronting", în *Linguistic Inquiry* 33, pp. 351-383.

Bresnan, J. (ed.), 1982, *The Mental Representation of Grammatical Relations*, Cambridge, Mass., MIT Press.

Bresnan, J., 1982, „The Passive in Lexical Theory", în J. Bresnan (ed.) 1982: 3-86.

Burzio, L., 1986, *Italian Syntax*, Dordrecht, Reidel.

Bybee, J.L., 1985, *Morphology: A study of the relation between meaning and form*, Amsterdam, Benjamins.

Cardinaletti, A., G. Cinque (eds.), 2014, *On peripheries. Exploring clause Initial and clause final positions*, Tokyo, Hituzi Syobo Publishing.

Cheng, L., 1997, *On the Typology of wh-Questions*, New York, Garland.

Chomsky, N., 1986, *Barriers*, Cambridge Mass., MIT Press.

Cinque, G., 1995, „On the Evidence for Partial n-Movement in the Romance DP", în G. Cinque, J. Koster, J.-Y. Pollock, L. Rizzi, R. Zanuttini (eds.) 1995: 85-110.

Cinque, G., 1999, *Adverbs and Functional Heads. A Cross-Linguistic Perspective*, Oxford, Oxford University Press.

Cinque, G., J. Koster, J.-Y. Pollock, L. Rizzi, R. Zanuttini (eds.), 1995, *Paths towards Universal Grammar. Studies in honor of Richard S. Kayne*, Washington, Georgetown University Press.

Coene, M., L. Tasmowski (eds.), 2005, *On space and time in language*, Cluj-Napoca, Clusium.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Coopmans, P., M. Everaert, J. Grimshaw, (eds.), 2000, *Lexical Specification and Lexical Insertion*, Amsterdam, Benjamins.
Cornilescu, A., 1992, „Remarks on the Determiner System of Romanian: The Demonstratives *al* and *cel*", în *Probus* 4, pp. 189-260.
Crisma, P., G. Longobardi (eds.), sub tipar, *The Oxford Handbook of Diachronic and Historical Linguistics*, Oxford, Oxford University Press.
Cruschina, S., A. Ledgeway, 2016, „Clause structure", în A. Ledgeway, M. Maiden (eds.) 2016: 556-574.
D'Alessandro, R., I. Roberts, 2010, „Past Participle Agreement in Abruzzese: Split Auxiliary Selection and the Null-Subject Parameter", în *Natural Language and Linguistic Theory*, 28, pp. 41-72.
De Gasperin, V. (ed.), 2010, *Ciò che potea la nostra lingua. Lectures and Essays in Memory of Clara Florio Cooper. The Italianist (special supplement*), 30.
Dobrovie-Sorin, C., 1994, *The Syntax of Romanian*, Berlin/New York, Mouton de Gruyter.
Dobrovie-Sorin, C., 2001, „Head-to-Head Merge in Balkan Subjunctives and Locality", în M.L. Rivero, A. Ralli (eds.) 2001: 44-73.
Dobrovie-Sorin, C., I. Giurgea (eds.), 2013, *A Reference Grammar of Romanian. The Noun Phrase*, Amsterdam / Philadelphia, Benjamins.
Dowty, D.R., 1991, „Thematic Proto-Roles and Argument Selection", în *Language* 67, pp. 547-619.
Dragomirescu, A., 2010, *Ergativitatea: tipologie, sintaxă, semantică*, București, Editura Universității din București.
Dragomirescu, A., 2013, „Complex Predicates", în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 191-203.
Dragomirescu, A., Al. Nicolae, 2016, 'Case', în A. Ledgeway, M. Maiden (eds.) 2016: 911-923.
Dryer, M.S., M. Haspelmath, (eds.), 2011, *The World Atlas of Language Structures Online*, München, Max Planck Digital Library.
Embick, D., 2004, „On the Structure of Resultative Participles in English", în *Linguistic Inquiry*, 35, pp. 355-392.
Floricic, F., 2008, „The Italian Verb-Noun Anthroponymic Compounds at the Syntax / Morphology Interface", în *Morphology*, 18, pp. 167-193.
Fox, B., P.J. Hopper (eds.), 1994, *Voice: Form and Function*. Amsterdam, Benjamins.
Frascarelli, M. (ed.), 2006, *Phases of Interpretation*, Berlin / New York, Mouton.
Galves, C., S. Cyrino, R. Lopez, J. Avelar (eds.), 2012, *Parameter Theory and Linguistic Change*, Oxford, Oxford University Press.
Gheorghe, M., 2013a, „Parametrul deplasării multiple a elementului *wh* (interrogative/relative). Observații privind structurile cu grup interogativ/relativ multiplu în limba română veche", în *Limba română*, 62, pp. 240-246.
Gheorghe, M., 2013b, „Argument Clauses", în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 466-473.
Giusti, G., 2005, „At the Left Periphery of the Romanian Noun Phrase", în M. Coene, L. Tasmowski (eds.) 2005: 23-49.
Giusti, G., 2006, „Parallels in Clausal and Nominal Periphery", în M. Frascarelli (ed.) 2006: 163-184.
Giusti, G., 2014, „On Force *vs.* Case and Fin *vs* Num', în A. Cardinaletti, G. Cinque (eds.) 2014: 189-207.
Grimshaw, J. (ed.), 2005, *Words and Structure*, Stanford, CSLI.
Grimshaw, J., [1991] 2005, „Extended projection", în J. Grimshaw (ed.) 2005: 1-73.
Grimshaw, J., 2000, „Locality and Extended Projections", în P. Coopmans, M. Everaert, J. Grimshaw (eds.) 2000: 115-133.
Grosu, A., J. Horvath, 1984, „The GB Theory and Raising in Rumanian", în *Linguistic Inquiry*, 15, pp. 345-53.
Guțu Romalo, V. (ed), 2008, *Gramatica limbii române. Vol I. Cuvântul*, *Vol. II Enunțul*, Bucureşti, Editura Academiei Române [= GALR].
Haegeman, L. (ed.), 1997, *Elements of Grammar*, Dordrecht, Kluwer.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Haspelmath, M., 1994, „Passive Participles across Languages", în B. Fox, P.J. Hopper (eds.) 1994: 151-177.
Hornstein, N., 1999, „Movement and Control", *Linguistic Inquiry*, 30, pp. 69-96.
Ionescu-Ruxăndoiu, L., 1999, „Românesc şi romanic. Note critice de lectură", în *Limba română*, 58, pp. 83-87.
Iorga Mihail, A-M., 2013, *O tipologie a dativului românesc. Dativul în grupul verbal*, Universitatea din Bucureşti, teză de doctorat inedită.
Janse, M., B.D. Joseph, A. Ralli, M. Bağriaçik (eds.), *Proceedings of the 5th International Conference on Greek Dialects and Linguistic Theory*, Laboratory of Modern Greek Dialects, University of Patras. <http://lmgd.philology.upatras.gr/en/research/downloads/MGDLT5_proceedings.pdf>
Jouitteau, M., M. Rezac, 2008, „From *mihi est* to *have* across Breton Dialects", în *Rivista di grammatical generative*, 33, pp. 161-78.
Kayne, R.S., 1993, „Toward a Modular Theory of Auxiliary Selection", în *Studia Linguistica*, 47, pp. 3-31.
Kayne, R.S., 1999, „Prepositional Complementizers as Attractors", în *Probus*, 11, pp. 39-73.
Kayne, R.S., 2000, „Auxiliaries and Complementizers", comuicare prezentată la Workshop on Perfective Auxiliaries, University of Manchester, 2-4 iunie 2000.
Kiss, K., F. Kiefer (eds.), 1994, *The Syntactic Structure of Hungarian*, New York, Academic Press.
Koopman, H., D. Sportiche, 1991, „The Position of Subjects", în *Lingua*, 85, pp. 211-258.
Korzen, I., M. Herslund (eds.), 1998, *Clause Combining and Text Structure*, Copenhagen Studies in *Language* 22.
Kroch, A. (ed.), sub tipar, *Proceedings of the XII Diachronic Generative Syntax Meeting*, Oxford, Oxford University Press.
Landau, I., 2013, *Control in Generative Grammar*, Cambridge, Cambridge University Press.
Ledgeway, A., 1998, „Variation in the Romance Infinitive: The Case of the Southern Calabrian Inflected Infinitive", în *Transactions of the Philological Society*, 96, pp. 1-61.
Ledgeway, A., 2000, *A Comparative Syntax of the Dialects of Southern Italy: A Minimalist Approach*, Oxford, Blackwell.
Ledgeway, A., 2003, „L'estensione dell'ausiliare perfettivo *avere* nell'antico napoletano: intransitività scissa condizionata da fattori modali", în *Archivio glottologico italiano*, 88, pp. 27-71.
Ledgeway, A., 2004, „Il sistema completivo dei dialetti meridionali: la doppia serie di complementatori", în *Rivista italiana di dialettologia*, 27, pp. 89-147.
Ledgeway, A., 2007, „Diachrony and Finiteness: Subordination in the Dialects of Southern Italy", în I. Nikolaeva (ed.) 2007: 335-65.
Ledgeway, A., 2009, *Grammatica diacronica del napoletano* (Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie Band 350), Tübingen, Max Niemeyer Verlag.
Ledgeway, A., 2012, *From Latin to Romance. Morphosyntactic Typology and Change*, Oxford, Oxford Univeristy Press.
Ledgeway, A., 2013, „Greek Disguised as Romance? The Case of Southern Italy", în M. Janse, B.D. Joseph, A. Ralli, M. Bağriaçik (eds.) 2013: 184-228.
Ledgeway, A., 2014, „La morphologie flexionnelle de l'impératif des dialectes de l'Italie méridionale: La distribution de la métaphonie", în J.L. Léonard (ed.) 2014: 13-33.
Ledgeway, A., 2015a, „Parallels in Romance Nominal and Clausal Microvariation", în *Revue roumaine de linguistique*, LX, pp. 105-127.
Ledgeway, A., 2015b, „Romanian Clitic Placement: Parallels in Clausal and Nominal Structures", comunicare prezentată la *Romance Syntax. Comparative and Diachronic Perspectives, Al 15-lea Colocviu Internaţional al Departamentului de Lingvistică: Perspective Comparative şi Diacronice asupra Limbii Române*, Facultatea de Litere, University of Bucharest, 26-28/11/15.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Ledgeway, A., 2015c, „Romance Auxiliary Selection in Light of Romanian Evidence", în G. Pană Dindelegan, R. Zafiu, A. Dragomirescu, I. Nicula, A. Nicolae, L. Esher (eds.) 2014: 3-35.
Ledgeway, A., sub tipar, „From Latin to Romance Syntax: The Great Leap", în P. Crisma, G. Longobardi (eds.), sub tipar.
Ledgeway, A., M. Maiden (eds.), 2016, *The Oxford Handbook of the Romance Languages*, Oxford, OUP.
Lee, C., 2000, *Linguistica romanza*, Rome, Carocci.
Legendre, G., 2000, „Optimal Romanian Clitics: A Cross-Linguistic Perspective", în V. Motapanyane (ed.) 2000: 227-264.
Léonard, J.L. (ed.), 2014, *Morphologie flexionnelle et dialectologie romane: Typologie(s) et modélisation(s). Mémoires de la Société linguistique de Paris XXII*, Louvain, Peeters.
Levin, B., M. Rappaport Hovav, 1986, „The Formation of Adjectival Passives", în *Linguistic Inquiry*, 17, pp. 623-661.
Lombard, A., 1974, *La Langue roumaine. Une présentation*, Paris, Klincksieck.
Loporcaro, M., 1998, *Sintassi comparata dell'accordo participiale romanzo*, Turin, Rosenberg & Sellier.
Loporcaro, M., 2007, „On Triple Auxiliation", în *Linguistics*, 45, pp. 173-222.
Loporcaro, M., 2016, „Auxiliary Selection and Participial Agreement", în A. Ledgeway, M. Maiden (eds.) 2016: 802-818.
Lyons, C., 1999, *Definiteness*, Cambridge, Cambridge University Press.
Maiden, M., 2006, „On Romanian imperatives", în *Philologica Jassyensia*, 2, pp. 47-59.
Maiden, M., 2007, „On the Morphology of Italo-Romance Imperatives", în D. Bentley, A. Ledgeway (eds.) 2007: 148-64.
Maiden, M., 2010, „Italian's Long-Lost Sister: the Romanian Language and Why Italianists Should Know about It", în V. De Gasperin (ed.) 2010: 29-43.
Maiden, M., 2016, „Romanian, Istro-Romanian, Megleno-Romanian, and Aromanian", în A. Ledgeway, M. Maiden (eds.) 2016: 91-125.
Martin, R., 1992, „On the Distribution and Case Features of PRO", University of Connecticut, manuscris inedit.
Mensching, G., 2000, *Infinitive Constructions with Specified Subjects. A Syntactic Analysis of the Romance Languages*, Oxford, Oxford University Press.
Miller, G., 2002, *Nonfinite Structures in Theory and Change*, Oxford, Oxford University Press.
Mirto, I. (ed.), 2015, *Le relazioni irresistibili. Scritti in onore di Nunzio La Fauci per il suo sessantissimo compleanno*, Pisa, ETS.
Motapanyane, V. (ed.), 2000, *Comparative Studies in Romanian Syntax*, Amsterdam, Elsevier.
Nedjalkov, V.P. (ed.), 1988, *Typology of Resultative Constructions*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
Nedjalkov, V.P., S.Je. Jaxontov, 1988, „The Typology of Resultative Constructions", în V.P. Nedjalkov (ed.) 1988: 3-62.
Nicolae, Al., 2015, *Ordinea constituenților în limba română: O perspectivă diacronică. Structura propoziției și deplasarea verbului*, București, Editura Universității din București.
Nicolae, Al., A. Dragomirescu, 2009, „Omonimia sintactică a participiilor româneşti", în R. Zafiu, B. Croitor, A.-M. Mihail (eds.) 2009: 193-205.
Nicula, I., 2013, „Verbs of Physical Sensation", în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 88-91.
Nikolaeva, I. (ed.), 2007, *Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations*, Oxford, Oxford University Press.
Pană Dindelegan, G., 1968, „Regimul sintactic al verbelor în limba română veche", în *Studii și cercetări lingvistice*, 19, pp. 265-296.
Pană Dindelegan, G., 1999 [1976], *Sintaxa grupului verbal*, Braşov, Editura Aula.
Pană Dindelegan, G., 2008, „Predicatul", în V. Guțu Romalo (ed.) II 2008: 241-266.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Pană Dindelegan, G., 2010, „Verbele denumirii și relația cu alte verbe care primesc două complemente – cu privire specială la limba veche”, în R. Zafiu, A. Dragomirescu, Al. Nicolae, F. Sâmihăian (eds) 2010, I: 141-149.
Pană Dindelegan, G. (ed.), 2013, *The Grammar of Romanian*, Oxford, Oxford Univeristy Press.
Pană Dindelegan, G., 2013a, „Transitive Verbs”, în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 65-72.
Pană Dindelegan, G., 2013b, „The Infinitive”, în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 211-222.
Pană Dindelegan, G., R. Zafiu, A. Dragomirescu, I. Nicula, A. Nicolae, L. Esher (eds.), 2015, *Diachronic Variation in Romanian*, Newcastle, Cambridge Scholars Publishing.
Pană Dindelegan, G. (ed.), 2016, *The Syntax of Old Romanian*, Oxford, Oxford University Press.
Paoli, S., 2003, „Mapping out the Left Periphery of the Clause: Evidence from North-Western Italian Varieties”, în J. Quer, J. Schroten, M. Scorretti, P. Sleeman, E. Verheugd (eds.) 2003: 267-285.
Perlmutter, D., 1978, „Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis”, în *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkley Linguistics Society*, pp. 157-189.
Perlmutter, D.M., P.M. Postal, 1984, „The 1-Advancement Exclusiveness Law”, în D.M. Perlmutter, C. Rosen (eds.) 1984: 81-125.
Perlmutter, D.M., C. Rosen (eds.), 1984, *Studies in Relational Grammar 2*, Chicago, University of Chicago Press.
Pîrvulescu, M., Y. Roberge, 2000, „The Syntax and Morphology of Romanian Imperatives”, în V. Motapanyane (ed.) 2000: 295-313.
Pott, A. F., 1859, *Die Personennamen, insbesondere die Familiennamen und ihre Entstehungsarten unter Berücksichtigung der Ortsnamen*, Leipzig, Brockhaus.
Quer, J., J. Schroten, M. Scorretti, P. Sleeman, E. Verheugd (eds.), 2003, *Romance Languages and Linguistic Theory 2001*, Amsterdam, Benjamins.
Rivero, M.L., A. Ralli (eds.), 2001, *Comparative Syntax of Balkan Languages*, Oxford, Oxford University Press.
Rizzi, L., 1997, „The Fine Structure of the Left Periphery”, în L. Haegeman (ed.) 1997: 281-337.
Roberts, I., 2012, „Macroparameters and Minimalism. A Programme for Comparative Research”, în C. Galves, S. Cyrino, R. Lopez, J. Avelar (eds.) 2012: 320-354.
Roberts, I., 2013, „Some Speculations on the Development of the Romance Periphrastic Perfect”, în *Revue roumaine de linguistique*, 58, pp. 3-30.
Rudin, C., 1988, „On Multiple Questions and Multiple wh-Fronting”, în *Natural Languages and Linguistic Theory*, 6, pp. 445-501.
Sandfeld, K., H. Olsen, 1936, *Syntaxe roumaine. I. Emploi des mots à flexion*, Copenhagen, Munksgaard.
Soare, E., R. Zafiu, 2013, „Adnominal Non-Finite Constituents and Complement Clauses”, în C. Dobrovie-Sorin, I. Giurgea (eds.) 2013: 565-595.
Stan, C., 2007, „Notă gramaticală: conjuncția *ca (…) să*”, în *Studii și cercetări lingvistice*, 58, pp. 451-458.
Szabolcsi, A., 1994, „The Noun Phrase”, în K. Kiss, F. Kiefer (eds.) 1994: 179-274.
Tuttle, E., 1986, „The Spread of ESSE as Universal Auxiliary in Central Italo-Romance”, în *Medioevo romanzo*, 11, pp. 229-287.
van der Auwera, J., L. Lejeune (cu U. Pappuswamy, V. Goussev), 2011, „The Morphological Imperative”, în M.S. Dryer, M. Haspelmath (eds.) 2011: chapter 70 (http://wals.info/chapter/70).
Vasilescu, A., 2013, „Pronouns”, în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 379-409.
Villa-García, J., 2010, *Recomplementation and Locality of Movement in Spanish*, University of Connecticut, teză de doctorat inedită.
Vincent, N., 1998, „On the Grammar of Inflected Non-Finite Forms (with Special Reference to Old Neapolitan”, în I. Korzen, M. Herslund (eds.) 1998: 135-158.
Williams, E., 1980, „Predication”, în *Linguistic Inquiry*, 11, pp. 203-238.
Zafiu, R., 2013, „Mood, Tense and Aspect”, în G. Pană Dindelegan (ed.) 2013: 24-65.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)

Zafiu, R., B. Croitor, A.-M. Mihail (eds.), 2009, *Studii de gramatică. Omagiu Doamnei Profesoare Valeria Guțu Romalo*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Zafiu, R., A. Dragomirescu, Al. Nicolae, F. Sâmihăian (eds.), 2010, *Limba română: Controverse, delimitări, noi ipoteze. Acetele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română (4-5 decembrie 2009)*, I-III, București, Editura Universității din București.

BDD-A25135 © 2016 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:36:42 UTC)